

De kokmeeuw in Nederland, België en Luxemburg

Door L. W. G. Higler

In 1961 heeft het Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud (R.I.V.O.N.) een onderzoek verricht naar het voorkomen van de *kokmeeuw* (*Larus ridibundus*) in de Benelux-landen.

Blijkens de resultaten komt de *kokmeeuw* voor in Nederland en in enkele aan Nederland grenzende provincies van België. In het Zuiden van België en in Luxemburg komt de soort als broedvogel niet voor.

Alvorens met de inventarisatie van 1961 te beginnen, werd in de literatuur nagegaan, waar in Nederland vóór 1961 *kokmeeuwen* gebroed hadden. De in deze literatuur vermelde kolonies werden op een gemeentekaartje van Nederland ingetekend.

Dit kaartje werd met een verzoek om medewerking in verschillende tijdschriften gepubliceerd, zoals de *Levende Natuur*, *Natura*, *De Wielewaal*, *De Zwerper* en *Vanellus*. Tevens werd persoonlijke medewerking gevraagd aan een aantal vogelwerkgroepen en ornithologen. Er werd daardoor een net van waarnemers over Nederland verkregen, dat vele waardevolle gegevens verschafte. Aan de hand van binnengekomen gegevens werd in de zomer van 1961 het eigen onderzoek verricht. Alle twijfelachtige waarnemingen werden gecontroleerd. Het uiteindelijke resultaat werd in een lijvig rapport samengevat, dat bij het R.I.V.O.N. voor belangstellenden beschikbaar is.

De gegevens van de kolonies in België werden verstrekt door de heer E. Kesteloot te Brussel, directeur van de Dienst voor Natuurbescherming en Reservaten van België. De heer Rinnen van de „Ligue Luxembourgoise pour l'Etude et la Protection des Oiseaux” lichtte de schrijver in omtrent de toestand in Luxemburg.

Bij het verwerken van de tellingen is steeds rekening gehouden met een telfout van ongeveer 20%, ook al werden nauwkeurige aantallen opgegeven. Het is namelijk onmogelijk bij grotere kolonies nauwkeurig het aantal broedparen te bepalen. Wanneer men een precieze telling zou willen verrichten, zou men gedurende het broedseizoen vrijwel dagelijks alle nesten moeten merken en geregeld controleren.

Dat dit bij de meeste kolonies niet mogelijk is, zal duidelijk zijn. In de eerste plaats zijn haast nooit alle nesten te bereiken en in de tweede plaats zijn er niet genoeg waarnemers, die voldoende tijd hebben om alle kolonies regelmatig te bezoeken.

Wij zijn dus voor het grootste gedeelte aangewezen op schattingen, waarbij een fout van 20% boven en onder het gemiddelde redelijk nauwkeurig genoemd kan worden. Dat hiermede niet alle moeilijkheden zijn opgelost, blijkt bijv. uit de onderzoekingen in Drente. In deze provincie, die het grootste aantal *kokmeeuwen*kolonies per provincie heeft, n.l. meer dan 50, broeden de meeuwen voornamelijk op vennetjes, waarvan er enige honderden zijn. Het is allerm minst eenvoudig, om in betrekkelijk korte tijd al deze vennen te vinden en te controleren. Toch was dat nodig, omdat de situatie van jaar op jaar verandert. Zodra een ven, bijv. door verlanding, geschikt wordt voor de vestiging van een *kokmeeuwen*kolonie, dan komt die er ook. Groeit het ven evenwel dicht, dan verdwijnt de kolonie weer. Het resultaat hiervan was, dat in Drente een veel groter aantal kolonies en broedparen werd gevonden, dan werd verwacht. Het betrof hier n.l. tussen de 5000 en 7500 paren.

Het tellen werd in 1961 aanzienlijk bemoeilijkt, doordat het hoge water de nes-

ten van verschillende kolonies volledig heeft weggespoeld. De grote kolonie van de slikken van Heene bijv., waar een 4000 paar nestelden, is geheel overspoeld. Kolonies in de Lauwerszee overkwam dit in het afgelopen seizoen zelfs twee maal.

Op veel plaatsen worden de eieren op rigoureuze manier geraapt. Vaak gebeurt dat door bewakers van een terrein, ook wel door onbevoegden. De broedresultaten lopen daarom van plaats tot plaats uiteen. Er zijn evenwel geen aanwijzingen, dat de stand van de *kokmeeuwen* in Nederland door het rapen ongunstig wordt beïnvloed. Integendeel, de beperking is op vele plaatsen noodzakelijk.

Het is bijv. een beheersmaatregel, dat van de duizend paar *kokmeeuwen*, die op het vogeleiland in het Nationale Park „De Kennemerduinen” hebben genesteld, in 1961 ongeveer 5800 eieren werden geraapt en van de 2000 paar van het Leersumse Veld eveneens duizenden eieren. De kolonies breiden zich daardoor niet verder uit. Aan de andere kant worden op sommige plaatsen maatregelen getroffen om de *kokmeeuwen* tijdens het broedseizoen meer nestgelegenheden te bieden en ze volledig met rust te laten.

Op grond van incidentele tellingen in voorgaande jaren werd verwacht, dat een totaal van 40 à 50.000 paar *kokmeeuwen* in Nederland zou broeden. Door de inventarisatie van 1961 is echter gebleken, dat het aantal broedparen tussen de 65.000 en 95.000 ligt.

De provincies, waar de meeste *kokmeeuwen* broeden, zijn Antwerpen (B.), Noord-Brabant, Zeeland en Zuidholland. Het hierbij afgebeelde kaartje van Nederland toont de plaatsen van de kolonies, die in 1961 door de *kokmeeuwen* werden bezet. Een van de vragen, waarop door het onderzoek een antwoord werd gezocht, was: „Is de soort de laatste decennia in aantal toegenomen? Zo ja, waaraan is deze toename dan toe te schrijven?

Van veel kolonies is nu bekend geworden, dat ze in de afgelopen 50 jaar zijn ontstaan. Tevens kon worden vastgesteld, dat er in dezelfde tijd maar weinig kolonies, althans belangrijke, zijn verdwenen. Zo was bij Laaxum een grote kolonie gevestigd, die enkele jaren geleden tengevolge van een te dichte begroeiing verdween. In dergelijke gevallen voegen de meeuwen zich bij andere, reeds bestaande kolonies of stichten een nieuwe.

Kolonies, waarvan gedurende een aantal jaren gegevens omtrent aantal en sterkte bekend zijn, vertonen meestal een toename van het aantal broedparen en maar zelden een achteruitgang.

Uit een en ander mag worden afgeleid, dat de *kokmeeuwen* in Nederland en België de laatste decennia in aantal zijn toegenomen. In Nederland is daarvoor de bescherming van de *kokmeeuw* beslist ten dele aansprakelijk. Van de invloed van andere factoren is nog niet voldoende bekend.

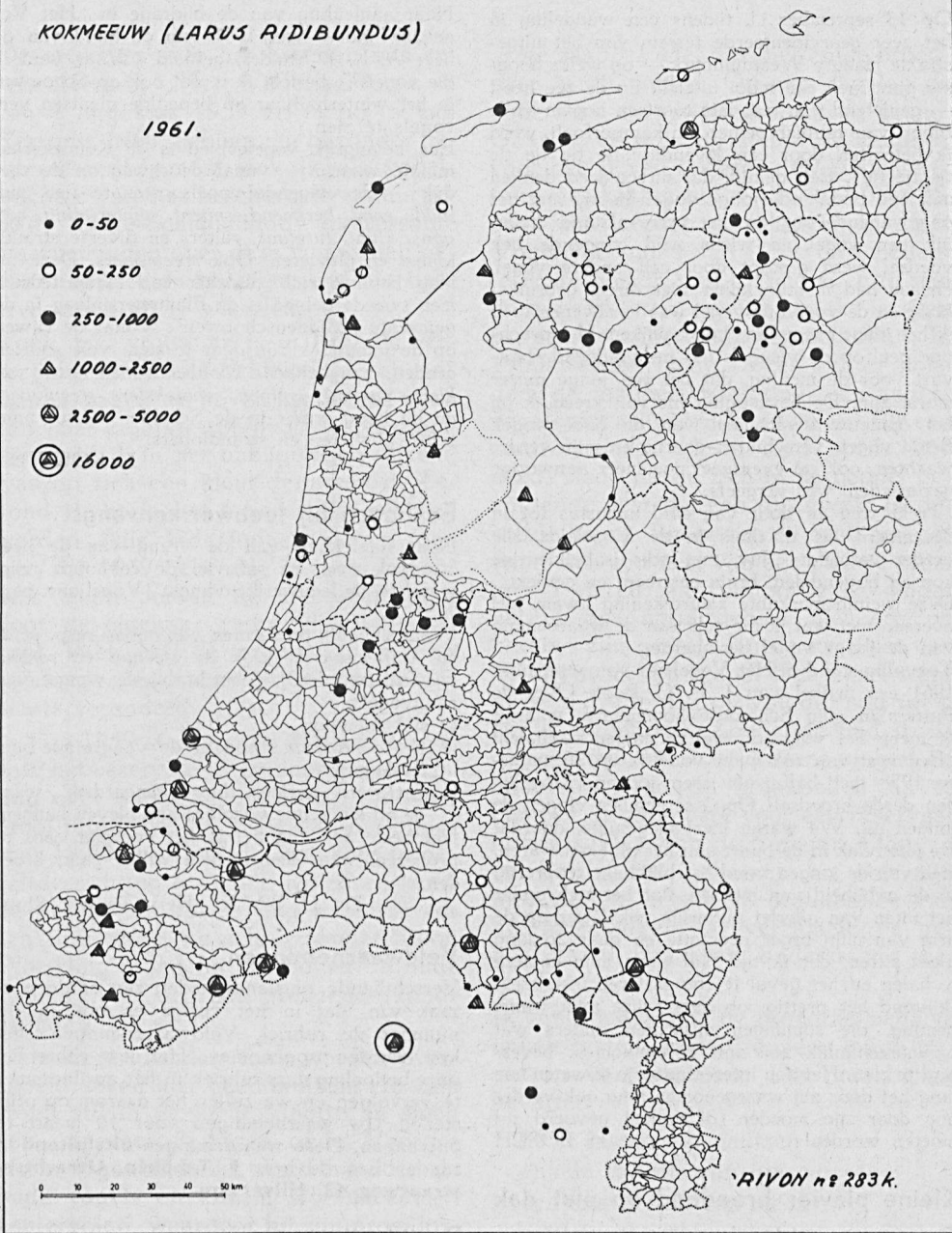
Deze toename vindt niet in het hele verspreidingsgebied van de *kokmeeuw* plaats. Dit blijkt o.a. uit het boekje „Die Lachmöwe” van Makatsch (1952). Deze constateert n.l., dat de soort in Midden-Europa afneemt. Prof. Dr. Voous stelt in zijn „Atlas der Europese Vogels”, dat het broedgebied in Noordwest-Europa sterk is uitgebreid in noordelijke en noordwestelijke richting. Deze uitbreiding zou aan de gang zijn gedurende de laatste helft van de vorige eeuw. Enerzijds zien we dus een afname in Midden-Europa, anderzijds een toename in Noord- en Noordwest-Europa.

Het is niet bekend in hoeverre het totale *kokmeeuwen*bestand in het hele verspreidingsgebied al dan niet op peil blijft. Daarvoor zijn n.l. tellingen nodig en deze zijn niet beschikbaar. Voor Nederland, België en Luxemburg is het nu bekend. Het zal mogelijk zijn door het herhalen van de census, bijv. over 10 jaar na te gaan hoe de tendens in dit deel van het broedareaal is.

KOKMEEUW (*LARUS RIDIBUNDUS*)

1961.

- 0-50
- 50-250
- 250-1000
- ▲ 1000-2500
- ⊙ 2500-5000
- ⊕ 16000

Literatuuropgave:

- Eyckman, dr. C. e.a. 1949: De Nederlandsche Vogels, pag. 914. Wageningse Boek- en Handelsdrukkerij N.V.
- Haverschmidt, mr. Fr. 1942: Faunistisch overzicht van de Nederlandse broedvogels, pag. 62. E. J. Brill, Leiden.
- Makatsch, Dr. Wolg. 1952: Die Lachmöwe, pag. 14. Die Neue Brehm-Bücherei. Geest & Portig K.G., Leipzig.
- Oort, prof. dr. E. D. v. 1928: De vogels van Nederland 3, pag. 115. Martinus Nijhof, 's-Gravenhage.
- Voous, prof. dr. K. H. 1960: Atlas van de Europese Vogels, pag. 126. Elsevier, Amsterdam.

Een laat putter-huishouden

Op 13 september j.l. tijdens een wandeling in het zeer geaccidenteerde terrein van het uitgestrekte Haagse Westduinpark — op welks hoogste punt men een mooi uitzicht op de zee heeft — genietend van o.a. late toortsen nog in volle bloei, van teunisbloemen en kamperfoeli, werd ik getroffen door een levendig „tje tje tje tje tje tje tje”. Een geluid, dat direct deed denken aan een bedelende jonge vogel. Ik zag met het ongewapende oog op niet verre afstand duidelijk een vogel, in wiens wijd geopende bek voedsel werd gestopt door een andere vogel. Helaas had ik mijn kijker niet direct gebruiksklaar en de voerende vogel was verdwenen toen ik het jonge exemplaar kon bekijken. Het prachtige geel op de vleugels gaf me voldoende houvast voor de mening, dat het een jonge putter moest zijn. De bevestiging hiervan kreeg ik bij het opnieuw verschijnen van de oude vogel. Beide vogels verschikten daarna en mijn verder wachten, ook op eventueel nog méér aanwezige gezinsleden, was vergeefs.

„Trekt weg en door van eind augustus tot in december” las ik thuis in de Vogelgids, die verder vermeldt: „Juv. met grijs isabelkleurige kop en bovendelen, bruin gestreept en gevlekt”. Deze weinig markante kleurtekening kwam wel overeen met wat ik me zelf van de waarneming van de jonge vogel herinnerde.

Toevallig stond in Het Vogeljaar van september 1961 een artikel van J. P. C. Boot: Over de Putters in mijn Schouwse boomgaard, waaruit ik meen het volgende wel te mogen aanhalen: „Een nest van zo'n paar vond ik op 26 augustus 1958 met half volwassen jongen. Mogelijk een derde broedsel? Op 3 september vlogen de jongen uit. We waren hiervan getuige, doordat we juist vlak in de buurt aan het plukken waren. Een van de jongen vond het blijkbaar zo prettig in de nabijheid van mensen, dat het zich onder het uiten van allerlei putterlijk gekwetser op de arm van mijn broer neerzette en daar zo lang bleef zitten, dat ik tijd had thuis mijn camera te halen en het geval te fotograferen.”

Ik vond het prettig, op deze wijze mijn waarneming, die sommigen misschien anders wat onwaarschijnlijk zou zijn voorgekomen, bevestigd te zien. Het zou interessant zijn te weten hoe lang het door mij waargenomen jong ook verder nog door zijn moeder (of vader) gevoerd zal moeten worden!

H. BOSCH

Kleine plevier broedend op plat dak

Deze zomer ontdekte ik op het platte dak van een groot magazijn, aan de rand van de stad Breda, twee nesten van de *kleine plevier*. Het dak, dat afgewerkt was met mastiek waarover grint, was ongeveer 20 × 100 meter groot. Hier en daar stond steeds een klein plasje water. Het magazijn staat op een druk fabrieksterrein en is ca. 6 meter hoog.

Van het eerste broedsel gelukte het mij de jongen van één nest op 16 juni 1961 te ringen. Beide paartjes broedden nog een keer, waarvan ik op 25 juli 1961 zeven jongen kon ringen. Of er iets van de jonge vogels terecht is gekomen heb ik niet kunnen nagaan.

H. J. J. OOME

Kom eens naar Schouwen I

Naar aanleiding van de bijdrage in „Het Vogeljaar” no. 6 van 1961 van de hand van de heer A. K. J. Mulder, getiteld „Waar vind ik die vogels?”, bericht ik u, dat ook op Schouwen in het winterhalfjaar op bepaalde plaatsen veel vogels te zien.

Een belangrijk vogelgebied is de Koudekerkse inlaag, waarin — vanaf de rijweg op de zeedijk — de volgende vogelsoorten te zien zijn: *wilde eend, bergeend, smient, wintertaling, rotgans, kluut, tureluur*, ruiters en diverse strandlopers en plevieren. Ook *steenlopers*. Deze inlaag bevindt zich zuidelijk van Haamstede.

Een tweede gebied is de Flaauwersinlaag in de gemeente „Middenschouwen”. Vanaf de rijweg op de inlaagdijk zijn daar te zien: vele soorten eenden, zaagbekken, *knobbelzwanen* (soms de *kleine zwaan*), *wulpen, scholeksters, steenlopers* en bij hoog water in de Schelde, enorme aantallen plevieren en strandlopers.

L. KOUWEN

Eekhoorn bij leeuwerikenvangst

Naar aanleiding van de vraag van de heer Verdonk over de rol van de eekhoorn resp. wezel bij de leeuwerikenvangst (Vogeljaar, pag. 275):

Waarschijnlijk predatoren van *boom-* resp. *veld-* en *kuifleeuwerik*. Ook de *steenuil* en *ransuil* werden (worden?) gebruikt bij de vangst van zangvogels.

Ik stel mij voor:

- het controfact stond in de vangruimte van 't slagnet;
  - het werd omringd door „lijmgarden”, waar de attaquerende vogeltjes aan bleven hangen.
- Het beste zou zijn het in het voorjaar eens te proberen, waar leeuweriken willen gaan broeden.

Ds. C. BALK, Heiv. Pastrie. Sluis.

Veldwaarnemingen

Verskillende omstandigheden zijn er de oorzaak van, dat in het vorige en ook in dit nummer de rubriek Veldwaarnemingen niet kon worden opgenomen. Het ligt echter in onze bedoeling deze rubriek in het aprilnummer te vervolgen en we zullen het daarom op prijs stellen Uw waarnemingen vóór 10 maart te ontvangen. Deze waarnemingen **uitsluitend** in zenden aan de heer J. Taapken, Utrechtsestraatweg 43, Hilversum.

Rectificatie

Bij de foto van J. G. Prins op pag. 269 van het vorige nummer hoort als onderschrift: *Vliegende grauwe ganzen!* Met onze excuses.

Nog enkele exemplaren

Van het boekwerk „Leven en werken van E. Heimans en de opbloei der natuurstudie in Nederland in het begin van de 20e eeuw” door Dr. Fop. I. Brouwer is nog een klein aantal ex. beschikbaar tegen de gereduceerde prijs van f 10,— per ex. Bestellingen te richten aan uitgeverij J. B. Wolters, Oude Boteringstraat 24 te Groningen.